

Història antiga

Mònica Bouso García

PID_00236773

Material docent de la UOC

Mònica Bouso García

Llicenciada en Geografia i Història, especialitat en Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia, per la Facultat de Geografia i Història i en Filologia Hebrea per la Facultat de Filologia, ambdues de la Universitat de Barcelona; es va doctorar en la mateixa universitat l'any 2012 amb la tesi titulada *Las prácticas funerarias en el valle del Éufrates durante el tercer milenio y la primera mitad del segundo: estudio intertextual a partir de las evidencias arqueológicas y epigráficas*. Ha participat en diversos projectes de recerca que abracen tant l'arqueologia (2014SGR1248 Grup de Recerca Arqueològica a la Mediterrània i al Pròxim Orient, GRAMPO i el Projecte Internacional AR-CANE: *Associated Regional Chronologies for the Ancient Near East and the Eastern Mediterranean* com a «Topic Coordinator of Burials and Funerary practices of the Area of Middle Euphrates») com la filologia (FFI2008-05004-CO2-01/FILO «Estudios de lexicografía sirio-mesopotámica en los milenios III y II a.n.e. (ELexSM) A Glossary of Old Syrian» i HUM2005-02223/FILO «Aportaciones del corpus documental sirio de la Edad del Bronce a la lingüística paleo y mesosemítica: El léxico»). És notable la seva àmplia experiència en el treball de camp arqueològic, tant en àmbit nacional (Mas Castellar de Pontós, Mas d'en Boixos a Vilafranca del Penedès, Can Roqueta a Sabadell), com internacional, a Europa (Hacki a Polònia, Le Traversant a Mailhac i Lattes a França, Butser Ancient Farm, Petersfield, al Regne Unit; Cuma, Nàpols a Itàlia) i al Pròxim Orient, on ha participat en excavacions a Turquia (Akarçay Tepe) i a Síria (Tell Amarna i Chagar Bazar). Actualment és professora associada d'Història Antiga a la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida.

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats per la professora: Mònica Bouso García (2016)

Primera edició: setembre 2016
 © Mònica Bouso García
 Tots els drets reservats
 © d'aquesta edició, FUOC, 2016
 Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
 Disseny: Manel Andreu
 Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL
 Dipòsit legal: B-9.364-2016

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

«Antes de que prosiga su viaje –escalando senderos escarpados, surcando el mar a bordo de un barco, cabalgando por las estepas de Asia–, antes de que llegue a la morada de los desconfiados escitas, descubra las maravillas de Babilonia y sondee los misterios del Nilo, antes de que conozca cien nuevos lugares y vea mil cosas incomprensibles Heródoto aparecerá fugazmente en una clase magistral que la catedrática Biežuńska-Małowist pronuncia dos veces por semana ante los estudiantes del primer curso de Historia en la Universidad de Varsovia.

Se asomará por unos instantes para enseguida desaparecer.

Desaparecerá en un segundo y tan definitivamente, que ahora, cuando pasados muchos años reviso mis apuntes de aquellas clases, ni siquiera encuentro en ellos su nombre. Están ahí Esquilo y Pericles, Safo y Sócrates, Heráclito y Platón, pero no Heródoto. Y eso que aquellos apuntes los hacíamos con mucho cuidado, pues eran nuestra única fuente de conocimientos: sólo habían transcurrido cinco años desde el final de la guerra, la ciudad estaba reducida a escombros y las bibliotecas habían sido pasto de las llamas; de modo que no teníamos manuales, el libro era un bien escaso.

La señora catedrática tiene una voz suave y monótona; habla bajo, en sordina. Sus ojos, oscuros y escrutadores, nos observan a través de los gruesos cristales de sus gafas con un interés no disimulado. Sentada en su cátedra elevada, tiene delante a cien jóvenes, de los cuales la mayoría no tiene ni la más remota idea de que Solón era grande, no sabe el porqué de la desesperación de Antígona y no sabría explicar cómo Temístocles tendió la trampa a los persas en Salamina.

A decir verdad, ni siquiera sabíamos a ciencia cierta dónde estaba Grecia ni que ese país hubiera tenido un pasado tan increíblemente rico. Tan excepcional que mereciera la pena estudiarlo en la universidad. Éramos hijos de la guerra, durante la cual los institutos de enseñanza media habían permanecido cerrados; si bien en las grandes ciudades habían funcionado ocasionalmente escuelas clandestinas, allí, en aquella aula, se sentaban chicos y chicas de pueblos remotos y de ciudades pequeñas, nada leídos, con poca instrucción. Era el año 1951, se accedía a la universidad sin exámenes de entrada pues lo que contaba era la extracción social de los estudiantes: los hijos de obreros y campesinos tenían más posibilidades de hacerse con una plaza.» (Kapuściński, Ryszard (2006) *Viajes con Heródoto*. Barcelona: Ed. Anagrama, pp. 9-11)

La situació a la que s'enfrontaran els alumnes a qui estan adreçades aquestes pàgines és, certament, ben diferent de la que descriu Kapuściński en aquest fascinat llibre. Tant és així, que l'objectiu d'aquests materials didàctics no és substituir els llibres, fonamentals per a l'estudi de la Història Antiga, sinó proveir d'una guia a qui s'inicia en el seu estudi.

De tal manera el contingut s'ha estructurat en quatre temes, el primer és de caràcter introductori i porta per títol: *Introducció a l'estudi de la Història Antiga: Pròxim Orient, Egipte, Grècia i Roma*. En ell s'abordaran aspectes bàsics com són la metodologia i la terminologia específiques de les diverses disciplines que estudien el passat, com ara l'arqueologia i l'epigrafia. S'analitzaran els diversos tipus de fonts de què disposem. Així com també les aproximacions i problemàtiques de la recerca actual en les cultures tractades en l'assignatura. Especialment, el greu problema de la preservació dels seus vestigis en les zones en conflicte. Finalment, es farà una aproximació al marc espacial i cronològic de les cultures en estudi.

A continuació, s'exploraran les dades arqueològiques i textuais procedents del Pròxim Orient Antic, Egipte, Grècia i Roma amb l'objectiu d'aconseguir una bona comprensió de les principals cultures originàries d'aquestes regions, els seus desenvolupaments, així com reconèixer la seva influència en les cultures i societats posteriors. S'identificarà la seva diversitat geogràfica i cultural, sincrònicament i diacrònicament, fins a la caiguda de l'Imperi romà, ja que la història posterior, tant de les civilitzacions del Pròxim Orient i Egipte, com de la mateixa Grècia, van passar a formar part de la de l'Imperi de Roma.

Per tal d'assolir aquest objectiu els continguts s'han articulats a partir de tres temes transversals, posant especial atenció al procés de formació de les societats complexes amb el tractament de: 1) l'origen de l'escriptura (Mòdul didàctic 2: *Origen i desenvolupament de l'escriptura al Pròxim Orient, Egipte i el Mediterrani*), 2) l'aparició de l'urbanisme (Mòdul didàctic 3: *Origen i desenvolupament de la ciutat en el món antic*) i 3) les grans transformacions en l'esfera religiosa (Mòdul didàctic 4: *Origen i desenvolupament del monoteisme*). Aquests temes es tractaran a partir de l'estudi interdisciplinari de les evidències disponibles (arqueològiques, textuais, artístiques, etc.)

Es tractarà, per tant, a partir de l'anàlisi crítica de les fonts, de reconstruir el món que va ser capaç de generar les ciutats, l'escriptura, l'estat, l'art i el pensament que han determinat les concepcions de la ciutat, l'escriptura, l'estat, l'art i el pensament al llarg de la tradició occidental fins a l'actualitat. Tant és així que continuen comptant els minuts en seixanta segons com ho feien els sumeris, devem als babilònics des del càlcul de les arrels quadrades o les funcions exponencials fins a la invenció del zodíac i l'inici de l'astrologia horoscòpica; de la mateixa manera la nostra moderna capacitat d'autoanàlisi deriva de la desenvolupada en les *póleis* gregues i milers d'arrels llatines inunden el nostre parlar diari, així com l'enorme influència que continua tenint el dret romà en la nostra societat, per posar només uns quants exemples.

Objectius

1. Reforçar el pensament crític dels estudiants a partir d'una anàlisi crítica de les fonts, tant arqueològiques com textuals, per a que arribin a les seves pròpies conclusions sobre la importància de l'antiguitat i el llegat que ha deixat en la nostra societat actual.
2. Conèixer i utilitzar adequadament la terminologia específica i les diferents tècniques utilitzades en l'estudi de la història.
3. Assolir uns coneixements bàsics sobre els principals períodes històrics de la zona d'estudi, les seves característiques bàsiques i les fonts per al seu estudi.
4. Identificar les causes i conseqüències dels principals esdeveniments històrics.
5. Analitzar i reflexionar críticament sobre les fonts textuals, historiogràfiques, arqueològiques, així com la lectura i interpretació de mapes, gràfiques, plànols, etc.
6. Ser capaç de buscar informació fidedigna i adequada al nivell universitari des d'una perspectiva crítica.
7. Desenvolupar l'habilitat de gestionar la informació, és a dir, capacitat d'anàlisi i síntesis, ser capaç d'elaborar un discurs coherent i sintètic sobre els coneixements adquirits amb un raonament crític.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Introducció a l'estudi de la Història Antiga: Pròxim Orient, Egipte, Grècia i Roma

Mònica Bouso García

1. Introducció
2. Metodologia
3. Terminologia
4. Fonts
5. Marc geogràfic
6. Marc cronològic
7. Desenvolupament cronocultural

Mòdul didàctic 2

Origen i desenvolupament de l'escriptura al Pròxim Orient, Egipte i el Mediterrani

Mònica Bouso García

1. Introducció
2. El Pròxim Orient
3. Egipte
4. El món Egeu
5. Roma

Mòdul didàctic 3

Origen i desenvolupament de la ciutat en el món antic

Mònica Bouso García

1. Introducció
2. L'emergència de la ciutat a Mesopotàmia
3. Egipte
4. La ciutat en el món clàssic

Mòdul didàctic 4

Origen i desenvolupament del monoteisme

Mònica Bouso García

1. Introducció
2. El Pròxim Orient
3. Egipte
4. El món Egeu
5. Roma